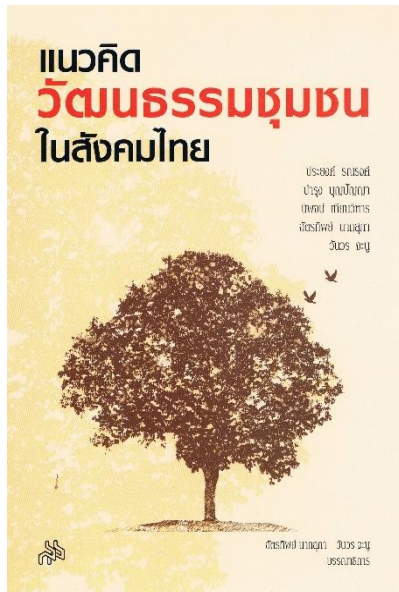

บทวิจารณ์หนังสือ

“แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย”

ชื่อหนังสือ

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย

ผู้เข้าร่วมสนทนา

ประยงค์ รัตนรงค์/บำรุง บุญปัญญา/
นิพนธ์ เทียนนิवार/ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา
และ วันนร จะนู บรรณาธิการ

ผู้จัดพิมพ์

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และวันนร จะนู
บริษัท สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด

ราคา

230 บาท

วิจารณ์โดย

ซัชพีร์ วรรณไพรัชย์

สามารถ บุญรัตน์

ที่ทำการกำนันตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือในครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงความเป็นชุมชนของไทย คุณค่าในการถ่ายทอดที่
ผู้เขียนได้ส่งต่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ร่วมมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ 3 ประเด็นคือ วิถีชุมชนเป็นต้นทุนอย่าง
หนึ่งที่สามารถสร้างการท่องเที่ยววิถีชุมชนอย่างยั่งยืน น่าจะเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ในภาค

การท่องเที่ยวไปทั่วภูมิภาคของประเทศไทย ภูมิปัญญาคือความรู้ที่บรรพชนคิดค้นขึ้นมาที่ส่งผลให้เกิด
คุณค่าจนสามารถนำไปสู่การสร้างเป็นมูลค่าได้ เครือข่ายชุมชนที่จะต้องเริ่มจากเครือข่ายในชุมชน
และเครือข่ายนอกชุมชนที่จะเกื้อหนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในภาพรวมของชุมชนในลักษณะที่
เป็นกลไกมีความเชื่อมโยงกัน

คำสำคัญ : แนวคิด, วัฒนธรรมชุมชน, สังคมไทย

บทนำ

แนวคิดที่เกี่ยวกับชุมชนเป็นเครื่องมือและเป้าหมายที่สำคัญในการไปสู่สังคมที่ดีขึ้น และกลุ่ม
ที่มองว่า การนำเอาแนวคิดเรื่องชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือเป้าหมายในการไปสู่สังคมที่อาจขัดแย้งกับ
แนวทางอื่น ๆ ในการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาให้เกิดเสรีภาพขึ้นต่อชีวิตมนุษย์ ข้อถกเถียงที่
เกิดขึ้น ระหว่างผู้ที่มีจุดยืนทางความคิดทั้งสองแขนงนั้นได้พัฒนาไปพร้อม ๆ กับการขยายขยายอิทธิพล
ของ แนวคิดเรื่องชุมชน และได้กลายมาเป็นวิวาทะ หลักทางความคิดในด้านปรัชญาการเมืองและด้าน
แนวคิดในการพัฒนาที่สำคัญยิ่ง

ถ้าหากท่านเป็นผู้หนึ่งที่สนใจวัฒนธรรมชุมชน นี่คือนั่งที่ซึ่งสาระจากนักการศาสนา
นักวิชาการ และนักปฏิบัติ เกี่ยวกับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย รากฐานของสังคมไทย :
เข้าใจและให้คุณค่าต่อ “วิถีชาวบ้าน” การประสานมิติทางจิตวิญญาณ ทางศาสนา หลอมรวมกับมิติ
ด้านวิถีชาวบ้านอย่างกลมกลืน เชื้อมั่นในการ “พึ่งพาตัวเอง พึ่งพากันเอง” ทำให้ “สถาบันชาวบ้าน”
และ “วัฒนธรรมชุมชน” ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า “แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน” เกิดจากการรู้สำนึกถึง
ความสำคัญของจิตวิญญาณของตัวเอง และกำลังถูกคุกคามจากแนวคิดทุนนิยมแบบสุดโต่ง
“ทางออก” ต้องรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมแบบครอบครัวและชุมชน การแพร่หลายของแนวคิดเรื่อง
ชุมชนในรูปแบบที่เป็นอุดมคติของสังคมที่ดีนี้เอง ได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของข้อถกเถียงทางวิชาการ
มากมายในระดับสากล ซึ่งได้แลกเปลี่ยนความเห็นกันถึงประโยชน์และปัญหาของแนวคิดเรื่องชุมชน
โดยข้อถกเถียงเหล่านี้มักจะเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มนักวิชาการที่สนับสนุนให้นำแนวคิดที่เกี่ยวกับชุมชน
เป็นเครื่องมือและเป้าหมายที่สำคัญในการไปสู่สังคมที่ดีขึ้น และกลุ่มที่มองว่าการนำเอาแนวคิดเรื่อง

ชุมชนมาเป็นเครื่องมือหรือเป้าหมายในการไปสู่สังคมที่อาจขัดแย้งกับแนวทางอื่น ๆ ในการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาให้เกิดเสรีภาพขึ้นต่อชีวิตมนุษย์

สังคมไทยย่อมปรารถนาที่จะเป็นสังคมสมัยใหม่ ระบบชุมชนที่ดำรงมายาวนานต่อเนื่องจะเข้าสู่ยุคสมัยใหม่หรือไม่ อย่างไร เส้นทางทางทันสมัยเป็นแบบใด จะแบบลอกเลียนตะวันตกหรือแบบของเราเอง จะประสบความสำเร็จหรือไม่ เป็นคำถามที่ฉัตรทิพย์ให้ความสนใจ ฉัตรทิพย์เห็นว่าควรใช้เวลาในการศึกษาเรื่องมโนภาพการเป็นสมัยใหม่ (Modernity) อย่างเป็นระบบ เนื่องจากมโนภาพการเป็นสมัยใหม่เป็นเรื่องใหม่ในวงการวิชาการไทย เราเคยรู้จัก แต่การทำให้ทันสมัย แบบตะวันตกสังคมไทยอยู่ในขั้นตอน ประวัติศาสตร์จะก้าวสู่การเป็นสมัยใหม่ ควรพิจารณาแนวคิดชุมชนซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งของสังคมพร้อมกันไปกับเส้นทางทางทันสมัยใหม่

เนื้อเรื่อง

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในอีสานปัจจุบัน ชนบทเป็นเมืองไปหมดแล้วกลายเป็นชนชั้นกลางใหม่ ไม่มีวัฒนธรรมแบบเดิม ปัจเจกมาเป็นสิทธิชุมชน ไม่ใช่สนใจแค่วัฒนธรรมชาวบ้าน ต้องเอาวัฒนธรรมชาวบ้านไปวิพากษ์การสร้างกิเลส แต่ไม่ใช่วิพากษ์เทคโนโลยีที่พวกเขาทำสำเร็จ(ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และวันวร จะนู, 2555)

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในภาคใต้ปัจจุบัน คนยังคงยึดติดอยู่กับเรื่องความมั่นคงมากกว่าความร่ำรวย เราต้องรู้ต้นทุนการผลิตของเรา เราต้องให้ความรู้กับชาวบ้านมากที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ เสริมความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง(ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และวันวร จะนู, 2555)

อนาคตแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนปลูกจิตสำนึก ส่งเสริมระบบอื่นที่ไม่ใช่ระบบทุน ให้เป็นระบบคู่ขนานมากขึ้นได้ จากเกษตรกรเป็นหัตถกร มีภูมิปัญญา มีวัฒนธรรม เทคโนโลยีจากข้างนอกเอามาเป็นประโยชน์ ความจริงการเป็นสมัยใหม่มีหลายแบบ เมื่อคิดจะเจริญ เทคโนโลยีแต่มีคุณธรรม

เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม โยงกันเป็นระบบ ความสำคัญเกิดจากการปรับแนวคิด ต้องคิดเรื่อง
ท้องถิ่นให้มากขึ้น(ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และวันวร จະณู, 2555)

หนังสือ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย ช่วยให้ผู้คนสามารถค้นหารายละเอียดที่มา
ของแนวคิด การสะท้อน และนำเสนอแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทยอย่างหลากหลายมิติ
ความจริงเชิงประจักษ์ของการมองเห็นการต่อต้านของชุมชนท้องถิ่นต่อการคุกคามฐานชีวิตและฐาน
ทรัพยากร ที่มาพร้อมสิ่งที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์” (ไร้พรมแดน) เกิดขึ้นทุกห้วงมุมเลี้ยวของโลก กรณี
ขบวนการเคลื่อนไหวพิทักษ์สิทธิชุมชนของชาวบ้านชุมชนม้นยีน มีหลากหลายวิธีการจัดกระบวนการ
ในชุมชนเพื่อต่อสู้และสร้างชุมชนทางเลือกมากกว่าแนวนโยบาย ทางด้านวัฒนธรรม วิถีการดำรง
ทรัพยากรในปัจจุบัน ล้วนเป็นดอกผลปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาตามโมเดลตะวันตก การแปลงร่าง
ของลัทธิทุนนิยมและลัทธิเสรีนิยมใหม่มาถึงบันไดขั้นที่นานาชาติประเทศ “ยินยอมพร้อมใจ” เมื่อระบบทุน
นิยมนั้นเปิดโอกาสให้เติบโตไปด้วยกันได้และเชื่อเชิญสู่การสลัดทิ้ง “รากเหง้าวัฒนธรรม” ศีลธรรม
แห่งตัวตนและชุมชน ทำให้ชาวบ้านที่อยู่ฐานล่างลุกขึ้นมาปะทะกับอำนาจหรือปะทะกับทุนอย่างใด
อย่างหนึ่ง และต่อมาเมื่อทุนหันมาสมคบกับอำนาจ ทำให้เกิดการแย่งชิงทุกอย่างไปจากชุมชนโดยตรง
แย่งชิงไปแม้กระทั่งสิทธิในการจัดการตัวเองเพื่อให้มีชีวิตดำรงอยู่อย่างสงบสุข

อย่างไรก็ดี สำหรับแนวคิดเรื่องชุมชนในประเทศไทย โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนา
ชนบทนั้น แม้จะมีการ ถ่ายทอดแนวคิดเรื่องชุมชนในระดับสากลเข้ามาสู่สังคมไทยอยู่มาก แต่ส่วน
ใหญ่การถ่ายทอดดังกล่าวก็ มักจะเกิดขึ้นในลักษณะของการแสวงหาแนวคิดในระดับสากลเข้ามาเพื่อ
สนับสนุนคุณค่าของแนวคิด เรื่องชุมชนในบริบทของสังคมไทย ภาวะดังกล่าวส่งผลให้พัฒนาการของ
แนวคิดเรื่องชุมชนในสังคมไทย ปราศจากการพินิจพิเคราะห์อย่างรอบด้าน ด้วยเห็นถึงปัญหาดังกล่าว
ของแนวคิดเรื่องชุมชนในประเทศไทย ผู้เขียนจึงต้องการใช้เอกสารฉบับนี้ใน การถ่ายทอดเอาภาพรวม
และแง่มุมต่าง ๆ ของข้อถกเถียงที่มีอยู่เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องชุมชนในระดับสากล โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้อง
กับวิาทะชุมชนนิยมและเสรีนิยม เข้ามาสะท้อนกับแนวคิดเรื่องชุมชนที่มีอยู่ใน ประเทศไทย โดยเน้น
ให้การสะท้อนดังกล่าวนำไปสู่ความเข้าใจถึงแง่มุมของแนวคิดเรื่องชุมชนใน ประเทศไทยที่จำเป็นต้อง

ได้รับการทบทวน และชี้ให้เห็นถึงทิศทางที่ควรจะเป็นของพัฒนาการของ แนวคิด โดยเฉพาะหากจะ
ต้องการให้แนวคิดเรื่องชุมชนในประเทศไทยไปด้วยกันได้กับการส่งเสริม เสรีภาพ

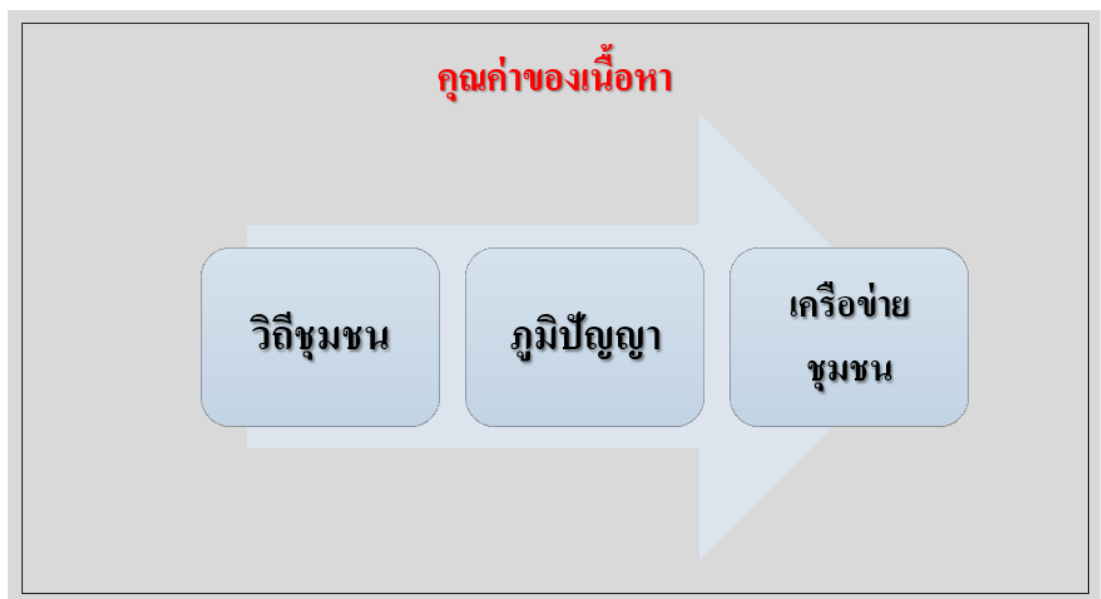
การวิเคราะห์

ความรู้สึกที่ได้อ่านหนังสือเรื่อง “แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย” ทำให้พบคุณค่า
และความหมายของชีวิต โดยบทวิจารณ์นี้จะมุ่งเน้นนำเสนอปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดคุณค่าที่เชื่อมโยง
ความรู้ในเชิงเศรษฐศาสตร์ มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. **วิถีชุมชน** เป็นภาพของสะท้อนพฤติกรรม การกระทำ ความคิด ความเชื่อค่านิยมและ
อุดมการณ์ของผู้คนในชุมชน ในขณะที่พื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่ทางอุดมการณ์ที่ผู้สูงอายุได้ใช้ประกอบ
สร้างอัตลักษณ์ผ่านกิจกรรมในวิถีชีวิตผู้สูงอายุ วิถีชีวิตแต่ละด้านจึงอาจไม่ได้ขึ้นกับแค่บริบทสังคม
วัฒนธรรม แต่ยังต้องมีอุดมการณ์เพื่อการประกอบสร้างการมีคุณค่าของคนในชุมชน ซึ่งเป็นวิถีในการ
ดำเนินชีวิตสิ่งเหล่านี้เองเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งทางเศรษฐศาสตร์เรียกได้ว่าเป็นต้นทุนเชิงพื้นที่ คนที่มี
ต้นทุนเยอะกว่ามีโอกาสเข้าไปลงทุน และทำกำไรจากทรัพยากรมากกว่าคนที่ต้นทุนน้อย คนมีรายได้น้อยก็ยิ่งน้อยลงกว่าเดิมเพราะไม่สามารถเข้าถึงรายได้ โอกาส สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นคนได้อย่าง
เท่าเทียม จะเห็นได้ว่าวิถีชุมชนเป็นต้นทุนอย่างหนึ่งที่สามารถสร้างการท่องเที่ยววิถีชุมชนอย่างยั่งยืน
น่าจะเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ในภาคการท่องเที่ยวไปทั่วภูมิภาคของประเทศไทย

2. **ภูมิปัญญา** ภูมิปัญญาคือเทคโนโลยีที่บรรพชนคิดค้นขึ้นมา อย่างสถาปัตยกรรมไทย ก็คือ
สิ่งที่เราคุ้มครอง ส่วน ข้าว ก็คือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในสิ่งนั่นเอง เป้าหมายหลักของการคุ้มครอง
วัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาพื้นบ้าน คือการอนุรักษ์เพื่อให้สาธารณะเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่าง
ยั่งยืน ทำอย่างไรให้ชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของจะได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม บ้างเป็นเรื่อง
เฉพาะส่วนบุคคลหรือชุมชน บ้างก็อาจมีเฉพาะพื้นที่นั้น ๆ หรือบางครั้งก็อยู่ในพื้นที่สาธารณะสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั่วไป ภูมิปัญญาคือความรู้ที่บรรพชนคิดค้นขึ้นมา อย่างสถาปัตยกรรมไทย ก็คือสิ่งที่
เราคุ้มครอง ส่วน ข้าว ก็คือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในสิ่งนั่นเอง

3. เครือข่ายชุมชน การอยู่ในชุมชนอย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีศูนย์รวมจิตใจและทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สมาชิกในชุมชนต่างให้ความสำคัญกับการสร้างความสามัคคี ให้ความสำคัญกับการร่วมกิจกรรมของชุมชน การส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น การจะยกระดับสู่เครือข่ายกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะต้องมีหน่วยเศรษฐกิจครบวงจร ซึ่งได้แก่ เจ้าของปัจจัยการผลิต เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการเงิน ผู้ผลิต เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม OTOP และผู้บริโภคหรือตลาด เช่น ผู้บริโภคในชุมชน ตลาดในชุมชน และตลาดนอกชุมชน จะต้องมีการเชื่อมต่ออย่างครบวงจร ทั้งนี้ต้องวิเคราะห์ความพร้อมและศักยภาพของ “ทุนชุมชน” ต้องวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและเครือข่าย ของชุมชนที่มี ว่ามีความเชื่อมโยงกัน ต้องสร้างเครือข่ายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แก่ชุมชนในรูปแบบ เครือข่ายในชุมชน และเครือข่ายนอกชุมชนที่จะเกื้อหนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในภาพรวมของชุมชนในลักษณะที่เป็นกลไกมีความเชื่อมโยงกัน

สรุปได้ว่าการอ่านหนังสือเรื่อง “แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย” พบว่า คุณค่าในการถ่ายทอดที่ผู้เขียนได้ส่งต่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ร่วมมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ 3 ประเด็นคือ วิถีชุมชนเป็นต้นทุนอย่างหนึ่งที่สามารถสร้างการท่องเที่ยววิถีชุมชนอย่างยั่งยืน น่าจะเป็นเครื่องมือในการกระจาย

รายได้ในภาคการท่องเที่ยวไปทั่วภูมิภาคของประเทศไทย ภูมิปัญญาคือความรู้ที่บรรพชนคิดค้นขึ้นมา
ที่ส่งผลให้เกิดคุณค่าจนสามารถนำไปสู่การสร้างเป็นมูลค่าได้ เครือข่ายชุมชนที่จะต้องเริ่มจาก
เครือข่ายในชุมชน และเครือข่ายนอกชุมชนที่จะเกื้อหนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในภาพรวมของ
ชุมชนในลักษณะที่เป็นกลไกมีความเชื่อมโยงกัน

References

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และวันวร จะนุ. (2555). *แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.